

ספר הישר

שיחת הרה"ג זלמן ברוך מלמד לפרשת ויחי

אמירת 'ברוך שם כבוד מלכותו' וכו' בלחש • קבלת מלכות שמים התחילה
ביעקב ובניו • בשכמל"ו - שבח של המלאכים (מהר"ל) • ההופעה בעולם הזה
(מזן הרב) • ספר בראשית - ספר הבריאה • לישראל הכוח להיות שותפים
בבריאה • ספר הישר - להיות ישרים • ספר הישר - עבודת ה' בטבעיות

הטעם לאמירת 'ברוך שם כבוד מלכותו לעולם ועד' בלחש

נפתח בדברי המדרש המובא במסכת פסחים דף נז.

"אמר רבי שמעון בן לקיש: ויקרא יעקב אל בניו ויאמר האספו ואגידה לכם את אשר
יקרא אתכם באחרית הימים. ביקש יעקב לגלות לבניו קץ הימין, ונסתלקה ממנו שכינה.
אמר: שמא חס ושלוש יש במיטתי פסול, כאברהם שיצא ממנו ישמעאל, ואבי יצחק
שיצא ממנו עשו. אמרו לו בניו: שמע ישראל (יעקב נקרא ישראל) ה' אלהינו ה' אחד.
אמרו: כשם שאין בלבך אלא אחד - כך אין בלבנו אלא אחד. באותה שעה פתח יעקב
אבינו ואמר: ברוך שם כבוד מלכותו לעולם ועד. אמרי רבנן: היכי נעביד? מה נעשה?
נמרינהו - לא אמרו משה רבינו' - בתורה כתוב: "שמע ישראל.. ואהבת את ה' אלהיך
(דברים ו, ד-ה), לא נאמר בתורה ברוך שם כבוד מלכותו לעולם ועד. לא נמרינהו -
אמרו יעקב'. בעיה גדולה מאוד. הרב לא אמר, והאבא כן אמר. יעקב אבינו הוא אבא
שלנו ואמר 'ברוך שם כבוד מלכותו לעולם ועד', ומשה רבנו, הרב לא אמר, למי צריך
לשמוע? "התקינו שיהו אומרים אותו בחשאי" - מצאו פתרון להגיד את זה בלחש, באופן
כזה שאם משה רבינו ישאל אמרתם, לא לא אמרנו.. אם יעקב ישאל אמרתם, כן כן

אמרנו.. זה משהו באמצע לא להגיד בקול ולא לשתוק, פתרון ביניים. כמובן שהרעיון הרבה יותר עמוק.

ממשיכה הגמרא:

”אמר רבי יצחק, אמרי דבי רבי אמאי: משל לבת מלך שהריחה ציקי קדירה” - היא רוצה לאכול את הפירורים שבתחתית הסיר, זה מאוד טעים אבל זה לא חתיכה מסודרת, ”אם תאמר - יש לה גנאי, לא תאמר - יש לה צער. התחילו עבדיה להביא לה בחשאי”.

מדוע קבלת מלכות שמים התחילה ביעקב ובניו

המהר”ל בנתיב העבודה (פרק ז) מבאר, תחילת קבלת מלכות שמים הייתה על ידי י”ב שבטים שהם בני יעקב. כלומר מי אמר ראשון ‘שמע ישראל ה’ אלוקינו ה’ אחד’ - השבטים. כאשר יעקב אבינו חשש פן מישהו מהבנים לא הולך בדרך הנכונה, כולם אמרו ביחד ”שמע ישראל ה’ אלוקנו ה’ אחד” - אומר המהר”ל שזה לא מקרה שהשבטים הם הראשונים שקבלו עול מלכות שמים בצורה הזאת, כי יעקב אבינו הוא רוחני, הוא חלק מהאבות, וקבלת המלכות מצידו, זו קבלת מלכות שבשמיים, וקבלת מלכות צריכה להיות על ידי העולם לא על ידי כוח רוחני עליון שלא מבטא את קבלת המלכות הממשית של העולם. כלשונו של המהר”ל: ”כי למעלתו של יעקב שהיה צורתו חקוקה בכיסא הכבוד, אין נחשב בזה מלכותו יתברך על ידו שהוא בתחתונים, רק על ידי ישראל שהם בתחתונים ועל ידם מלכות שמים שלימה. ולפיכך בני יעקב היו ראשונים לקבלת מלכות שמים”, וקבלת מלכות שמיים שלהם הייתה מפני שהם בני יעקב, ויעקב הוא היודע לכוון מאוד גבוה אבל הם המקבלים את מלכות שמיים. והלשון של קבלת מלכות שמיים צריכה להיות דווקא בביטוי ‘שמע ישראל’ שפירושו של דבר כלל ישראל. הם אמרו ליעקב ‘שמע ישראל’, ויעקב מבטא את הכללות של כלל ישראל. ובכך העולם מקבל את מלכותו, לא הפרט היחיד מקבל עול מלכות שמיים, כי מלכות זה לא על אדם אחד, אלא על ציבור על עם. לכן קודם אומרים ‘שמע ישראל’, ואחר כך אומרים ‘ה’ אלוקינו ה’ אחד’, קודם פונים אל הכלל ואז מקבלים מלכות שמים. ולכן התחלת קבלת מלכות שמים הייתה על ידי כל השבטים ביחד.

המהר”ל מוסיף שאם נתבונן בפסוק ‘שמע ישראל ה’ אלוקינו ה’ אחד’ – נראה שמילת ‘אחד’ זה 13 - כנגד שנים עשר השבטים שעם יעקב הם שלושה עשר. והצורה של המילה אחד - ה’ זה כנגד יעקב, ח - זה 8 כנגד בני האמהות, וד’ - זה 4 כנגד בני השפחות. פסוק

זה מבטא את כלל ישראל, כל השבטים ויעקב אביהם. "ומה שאנו אומרים שמע ישראל ה' אלוקינו ה' אחד, היינו שכל אחד מישראל מקבל מלכותו יתברך עליו באמצעות כלל ישראל". כלל ישראל הוא המקבל מלכות שמים והיחיד מקבל מלכותו יתברך עליו כחלק מכלל ישראל, כי המלכות מופיעה על הכלל. והדברים האלו עמוקים. כך דברי המהר"ל.

משמעות 'ברוך שם כבוד מלכותו' לפי המהר"ל

כשיעקב אבינו שומע את בניו את השבטים אומרים 'שמע ישראל ה' אלוקינו ה' אחד', הוא אומר: 'ברוך שם כבוד מלכותו לעולם ועד'. אומר המהר"ל, הביטוי הזה הוא ביטוי מאוד גבוה ועליוני. זה ביטוי שמלאכי השרת אומרים. זו מדרגה של מלאכים, ויעקב אבינו נמצא במקום גבוה כמדורגת המלאכים. ליעקב היה קשר עם הרבה מלאכים, כשיצא לחרן הוא רואה את מלאכי האלוקים בסולם עולים ויורדים בו. כשהוא חוזר לארץ ישראל הוא רואה מלאכים, ו'ויאמר יעקב פאָאָר רָאָם מַחְנֵה אֱלֹהִים זֶה וַיִּקְרָא שֵׁם הַמָּקוֹם הַהוּא מַחְנֵיִם' (בראשית לב, ג), אחר כך, ו'וישלח יעקב מלאכים לפניו אל עשו אחיו' (בראשית לב, ד). עולמו הוא עולם מאד גבוה ורוחני, ולכן ראוי שממנו יגיע הביטוי הזה של 'ברוך שם כבוד מלכותו לעולם ועד', שהוא יותר ממה שאמרו השבטים שמע ישראל, כי "ברכה זו אינו ראוי רק לאשר אינו גשמי" – למי שהוא רוחני כמו מלאכים "ויש לברך את ה' כי ה' הוא דבר שכלי כלומר רוחני לגמרי, וראוי הברכה הזאת לעליונים אשר הם בלא גוף והם נבדלים ראוי להם ברכה זאת". ויעקב גם כן היה כביכול מהעליונים בפרט יעקב שהוא נקרא קדוש "וְהַקְדִּישׁוּ אֶת קְדוֹשׁ יַעֲקֹב וְגו'" (ישעיהו כט, כג). ויכול לומר מילים אלו ששייכים לגבהים עליונים מאד. ולכאורה אם זו מדרגה כל כך גבוהה ששייכת רק ליעקב, למה אנחנו אומרים ביטוי זה - מפני שיש לנו נשמה עליונה אלוקית, שהיא באמת נבדלת ועליונה וגבוהה מאוד לכן התקינו שיאמרו בחשאי. "כי באמת האדם מצד שיש בו נשמה נבדלת שהיא יושבת בנסתר והנשמה היא קדושה נבדלת, יכול לומר 'ברוך שם כבוד מלכותו' ולפיכך תקנו שיאמרו אותו בחשאי כמו הנשמה שהיא קדושה ויושבת בסתר" – כנגד מה שיש לאדם בפנים פנימיותו בנשמה הפנימית שלו, יכול לומר בשקט - 'ברוך שם כבוד מלכותו לעולם ועד'.

"לכך קאמר בגמרא נימרינהו 'ברוך שם כבוד מלכותו וכו'" דבר זה גנאי, שאין אדם שאינו קדוש ראוי לזה" – אדם שאינו קדוש אינו ראוי להגיד דברים כל כך עליונים כי הוא כאילו מוריד אותם וזה גנאי. כשאדם לא מתאים אומר מילים גבוהות אלו, הוא מוריד

את הגדולה של המילים הללו, זה שייך למדרגה של יעקב אבינו. ומצד שני, מצד הנשמה של ישראל יש מקום לומר ביטוי זה, לכן אומרים אותו בלחש כדי לבטא שהאמירה הזאת שייכת למדרגת הנשמה הפנימית שלנו שהיא נמצאת לפני ולפנים. אבל ביום הכיפורים שבו אנחנו מתעלים למדרגה של מלאכים, אנחנו לא אוכלים ולא שותים כמו מלאכים, אז אנחנו יכולים להגיד 'ברוך שם כבוד מלכותו לעולם ועד' בקול רם.

ביאור משמעות 'ברוך שם כבוד מלכותו' למרן הרב

מרן הרב, מסביר את הדברים באופן אחר. הוא אומר שהפסוק 'שמע ישראל ה' אלוקינו ה' אחד', הוא גבוה מאוד. ו'ברוך שם כבוד מלכותו לעולם ועד' מדבר על המציאות פה בעולם הזה. ההיפך ממה שאומר המהר"ל. ויש מקום להתבונן בדברים הללו. זאת אומרת, כשאנחנו מקבלים עלינו עול מלכות שמיים ואנחנו אומרים 'שמע ישראל ה' אלוקינו ה' אחד' האמירה הזאת היא אמירה של התרוממות מאוד גדולה להגיד שריבוננו של עולם הוא ה' אלוקינו, הוא ה' אחד, באמירה זו כאילו אנחנו מתעלים מעל כל המציאות, אלוקינו הכוונה שנפגשים בו בכל המציאות, הקב"ה מופיע עלינו, וה' אחד, זה למעלה למעלה מכל השגה מכל תפיסה, זו המשמעות של ה' אלוקינו ה' אחד.

לעומת זה 'ברוך שם כבוד מלכותו לעולם ועד', מדברים על מלכות, ואין מלך בלא עם, מלכות זה ההופעה בעולם הזה. והקב"ה נקרא מלך מפני שהוא מולך על העולם. ובאמת ריבוננו של עולם הוא מעל כל העולמות, הוא בלתי מושג, המדרגה שלו היא לא בגלל שהוא מלך של העולם, היא לא תלויה במציאות הנבראת, הוא גבוה מעל גבוה. תואר מלך זה תואר שקשור עם איזו מציאות מוגבלת. כשאומרים 'ברוך שם כבוד מלכותו וכו'" אנחנו מברכים את מלכותו שמופיעה בעולם הזה, וזה מקטין מאוד את הגדולה האלוקית. אם אומרים על הקדוש ברוך הוא שהוא מלך העולם זו הקטנה, וכי זו רק המדרגה שלו... הוא גבוה מעל גבוה, הוא לא רק מולך על כל העולמות, הוא הרבה יותר מזה, כל אמירה ותואר שנגיד על ריבוננו של עולם היא מגבילה ומצמצמת אותו, כי הקב"ה למעלה מכל תארים למעלה מכל הגבלות, וזו המשמעות של ה' אלוקינו ה' אחד'. אבל מצד שני, אנשים הנמצאים בעולם הזה צריכים לבטא את ההרגשה שלהם כלפי שמיא, אם לא יתארו את הקב"ה איך הוא מופיע בעולם הזה שהוא מלך העולם, אז ההרגשות מתבטלות, וצריך לבטא את ההרגשות המוחשיות, אנחנו רואים את מלכותו, רואים את העולם, רואים את היופי שבבריאה, רואים את הגודל של מה שהקדוש ברוך

שיחת הרב זלמן מלמד לפרשת השבוע ♦ 5

הוא ברא, אנחנו מתפעלים ממנו, ורוצים לבטא את ההתפעלות שלנו. אבל הבריאה לא מבטאת את כל הגדולה האלוקית. הגדולה האלוקית היא מעל ומעבר לבריאה. הקב"ה ברא את עולמו בה"א.. הוא למעלה מכל, משל למלך שיש לו אלף אלפי דינרי זהב משבחים אותו באלף דינרי כסף (ברכות לג:). זה לבזות אותו, זה לא לכבודו. מצד שני אם לא נגדיר את ההגדרות האלה, לא נתבטא בהגדרות שאנחנו משיגים לפי החושים שלנו, זה נהיה משהו ערטילאי לא מוחש. כשאנחנו מתארים את הקב"ה בתור בורא עולם, מלכותו מופיעה עלינו, אנחנו רואים את הגדלות, וזה ממלא אותנו רגש של דבקות. הרגש הזה מרומם אותנו מאוד, ומצד שני אנחנו מגבילים את הקב"ה. מה עושים, לא להגיד, לא נרגיש. כן נגיד, זה לא נכון להגביל. אז מה הפתרון - להגיד בחשאי. לא להגיד בקול רם כי זה גנאי כביכול כשאומרים דברים מוגבלים כלפי שמיא, ומצד שני זה טעים לתאר את הגדולה האלוקית, איך שהקב"ה ברא את כל העולמות ושהוא מלך על כל העולם, וכמה חכמה נפלאה יש בבריאה שאנחנו מתפלאים ממנה, אנחנו מרגישים הרגשות גדולות ורוצים לבטא אותם, אין ברירה אלא למצוא דרך ביניים - בחשאי. ביום הכפורים שהמציאות בעצמה מתרוממת ומתקדשת ומתעלה, אנחנו יכולים להגיד בקול רם, 'ברוך שם כבוד מלכותו לעולם ועד'.

התבוננו בגודל של העניין הזה שמתחיל מיעקב אבינו שמכנס את בניו, "האספו ואגידה לכם את אשר יקרה אתכם באחרית הימים", ופתאום נסתלקה ממנו רוח הקודש, הוא נבהל ואמר שמא יש פה מישהו מהבנים שלא ממשיך את הדרך, אמרו לו בניו לא 'שמע ישראל ה' אלוהינו ה' אחד'.

אומר המדרש:

"רבי ברכיה ורבי חלבו בשם רבי שמואל הדא הוא שישאל משכמיים ומעריבים בכל יום ואומרים שמע ישראל אבינו ממערת המכפלה אותו דבר שצויתנו עדיין הוא נוהג בנו ה' אלהינו ה' אחד".

המדרש אומר שכשאנחנו אומרים בכל יום בבוקר ובערב 'שמע ישראל' אנחנו כאילו פונים אל יעקב שבמערת המכפלה, ואומרים לו אבא, שמע ישראל, אנחנו כמו השבטים, אנחנו עדיין ממשיכים את האמונה שאתה הנחלת לנו. כל הדורות אנחנו ממשיכים ואומרים: 'שמע ישראל ה' אלוהינו ה' אחד'.

אז ראינו שמצד אחד כשאנחנו אומרים שמע ישראל, על פי המהר"ל, הכוונה לכלל ישראל כי מלכות יש על כלל, ולכן לפני המילים 'ה' אלוקינו ה' אחד' שזה קבלת עול מלכות שמיים, אנחנו מקדימים 'שמע ישראל' כדי לבטא שאנחנו לא מקבלים עול מלכות שמים כפרטים אלא כחלק מכלל, חלק מציבור. ומצד שני על פי המדרש מדובר על יעקב. וזה לא בסתירה להגיד ששתי הכוונות נמצאות כאן. אנחנו גם פונים לכלל ישראל, וגם פונים אל יעקב אבינו ואומרים לו: סבא 'שמע ישראל ה' אלוקינו ה' אחד', אנחנו עדיין ממשיכים לקבל עול מלכות שמיים כמו שאתה לימדת אותנו, כמו שהשבטים אמרו.

ספר בראשית – ספר הבריאה

סיימנו את ספר בראשית שהוא ספר הבריאה. ור' יצחק שואל למה התחילו את התורה מבראשית, הרי התורה עניינה להורות הוראות, היה צריך להתחיל את התורה "מהחודש הזה לכם" ששם מתחילים במצוות, ור' יצחק עונה לנו שהסיבה היא כדי לומר לנו שהקדוש ברוך הוא נתן לנו את ארץ ישראל. הקב"ה הוא הבורא הוא הבעל הבית על הכול, הוא מחלק את הארצות והוא נתן לנו את ארץ ישראל. נרחיב את השאלה של ר' יצחק, לכאורה היה אפשר להסתפק בפרשת בראשית, אלא התשובה היא שכל ספר בראשית הוא הקדמה למצוות, בעצם כל התורה כולה היא הוראות. אין בתורה סיפורים, תורה לשון הוראה. בכל פסוק שאנחנו קוראים בתורה, אנחנו צריכים ללמוד מה התורה אומרת לנו, מה אנחנו יכולים ללמוד מכאן. הקב"ה ציווה אותנו ללכת בדרכיו, הקב"ה מלמד אותנו שהוא ברא את העולם, כך אנחנו צריכים ללכת בדרכיו וגם להיות בוראים, כמו שהקב"ה בורא כך האדם צריך להיות בורא.

אומר לנו המדרש בתחילת פרשת וישב (בראשית רבה פד, ה):

"אברהם גייר גיורים, הדא הוא דכתיב 'וַיִּקַּח אַבְרָם אֶת שַׂרְי אִשְׁתּוֹ' (בראשית יב, ה) א"ר אלעזר בשם ר' יוסי בן זימרא אם מתכנסין כל באי העולם לבראות אפילו יתוש אחד אינן יכולין, ואת אומר 'וְאֵת הַנֶּפֶשׁ אֲשֶׁר עָשׂוּ בְּחֶרֶן' (שם). אלא אלו הגרים שגייר אותם אברהם. ולמה אמר 'עשו' ולא אמר 'גיירו'? ללמד שכל מי שהוא מקרב את הגר כאילו בראו. תאמר אברהם היה מגייר ושרה לא הייתה מגיירת, תלמוד לומר "ואת הנפש אשר עשו בחרן" אשר עשה אין כתיב כאן אלא אשר עשו".

כשאדם מכניס גר תחת כנפי השכינה, הוא כאילו ברא אותו, הוא עשה אותו, יש כאן התחדשות של נשמה. חז"ל חזרו על העיקרון הזה מספר פעמים, שכשאדם מקיים את

המצוות הוא כאילו עושה את עצמו. "אם בחקתי תלכו ואת מצותי תשמרו ועשיתם אתם" (ויקרא כו, ג) אל תקרי אותם אלא אתם, אתם עושים את עצמכם. כלומר, כשאדם מחדש בתוכו כוחות רוחניים חדשים, הוא יוצר ומחדש את הבריאה.

לישראל הכוח להיות שותפים בבריאה

הרב באורות הקודש חלק ג' מוסר הקודש בעמ' סז בכותרת 'סגולת ישראל היוצרת' אומר: "השכל האלהי הוא שכל יוצר" - כלומר שהקב"ה חושב כביכול, המחשבה הזאת היא יוצרת. מה שהקב"ה חושב ורוצה זה נעשה מציאות, הרעיון מתממש.

"השכל האלוהי הוא שכל יוצר שיש לו פועל בכל מילואיו, והשכל של הברואים הוא שכל מצייר שאיננו יכול כי אם להציג לפניו את מה שישנו" - השכל של הברואים לא יכול ליצור יש מאין. אנחנו רואים את העולם, ואנחנו מסבירים אותו ומציירים אותו, מצייר זה לא יוצר. יש כבר מציאות והאדם רואה ומכיר אותה ומצייר אותה. ממשיך הרב ואומר:

"הקירבה האלוהית מקנה לברואים את סגולתו של השכל האלוהי, ולפי ערך קרבתו כך גדל כוח יצירתו" - שכל האלוהי הוא שכל יוצר, השכל של האדם הוא שכל מצייר, אבל ככל שאדם מתקרב לריבונו של עולם, ומתדבק בו, בהכרת ה' בגדלות של אמונה, בהתבוננות, כך הוא מתקרב לשכל האלקי וגדל כוח יצירתו.

"וכל מה שתוכן הקרבה הזאת מתרחב ומתפשט מתעמק ומתעורר ביותר, כן מראה הוא בבליטה יותר גדולה את השוואתו עם השכל היוצר" - כלומר כשאדם מידבק בריבונו של עולם, השכל שלו נעשה שכל אלוהי, מדרגות מדרגות, כל אחד כפי מה שהוא, וככל שיתקדם ויתעלה, אז השכל שלו, נעשה שכל שפועל ויוצר מציאות. אומר הרב, זה מה שאמרו חכמים: 'אי בעו צדיקי בראו עלמא' (סנהדרין סה:). כלומר אם הצדיקים היו רוצים היו יכולים לברוא עולמות, כי הצדיקים דבוקים מאד בריבונו של עולם וזוכים להתקרבות כזאת שהשכל שלהם נהיה שכל יוצר, ועתידים צדיקים שיחיו מתים ויבראו עולמות.

ממשיך הרב: "ההבדל העצמי שבין ישראל לעמים בשורש נשמתם, הוא ששכל האדם בכללו שאיננו כי אם שכל מצייר מציג ברוחו את המצוי ומגלם אותו במעשיו" - כלומר השכל של האדם יכול רק לצייר מה שיש, רואה ומבין מה שיש. "אבל סגולה אלוהית של שכל יוצר, זו היא הפליאה של סגולת ישראל". לישראל יש הכוח היכולת והפוטנציאל להתקרב לקב"ה באופן כזה שיהיה להם משהו מהמדרגה של השכל היוצר. "שהיא מבדלת אותם מן העמים

כולם בעליונות כזאת שכל הבדל סוגי, לא ידמה לו". כלומר זה מדרגה אחרת, משהו אחר לחלוטין.

בעמוד לפני כן (ס"ה) תחת הכותרת 'המוסר הישראלי הפועל' אומר הרב :

"ההתגלות של דבר גודל ערכו של האדם על השפעתו הגדולה בשפעת החיים שלו, בגודל רוחו, ברצונו והופעת שכלו על ההויה, על כל היש, זאת היא חטיבה מיוחדת לישראל" – כלומר יש לדעת את ערכו של האדם, כמה השפעה גדולה יש לו על העולם כולו, וזה כוח מיוחד דווקא לעם ישראל, שיש לו כוח יצירה שפועל על העולם.

"רחוק רחוק מאד הוא העולם כולו מהכרה זו. הכול חושבים שהאדם ביחס למציאות הוא רק פסיבי מושפע ולא משפיע" - כלומר חושבים שאדם הוא לא יוצר והוא רק מקבל. "אבל הקטנה זו אין לה כל ערך". באמת עם ישראל יש לו תפקיד פעיל בעולם, הוא יוצר, היצירות הן פנימיות אולי לא נראות, אבל לעם ישראל יש כוח יצירתי שמשפיע על העולם.

נשלים את הדברים מדברי הרב בתחילת אורות הקודש חלק א' בפרק הראשון. הרב מסביר את ההבדל בין החכמה האנושית ובין התורה:

"חכמת הקודש היא נעלה מכל חכמה בזה שהיא מהפכת את הרצון והתכונה הנפשית של לומדיה לקרבם לאותה הרוממות שהיא בעצמה מתעצמת בה. מה שאין כן כל החכמות העולמיות אף על פי שהן מציירות עניינים נשגבים יפים ואציליים אין להן אותה התכונה המפעלית".

החכמה האנושית היא לא יוצרת היא מציירת, היא רואה מציאויות, יכולה לחבר ביניהם, יכולה לעשות כל מיני פיתוחים והרכבות אבל לא ליצור יש מאין. לא יכולה ליצור מציאות. אבל חכמת הקודש שהיא התורה, היא המקור של המציאות, היא חכמה יוצרת. התורה, חכמת הקודש היא היוצרת את המציאות, ולכן היא גם פועלת על לומדיה. מי שלומד את התורה ומתחבר אל התורה אז חכמת הקודש הנעלה מהפכת את הרצון והתכונה הנפשית של לומדיה לקרבם לאותה הרוממות שהיא עצמה מתעצמת בה. כלומר מדרגת התורה היא מדרגה של יצירה, התורה היא הקב"ה, ובעשרה מאמרות הקב"ה ברא את העולם, התורה היא המקור של ההופעה של המציאות. דבר ה' שזה התורה, הוא היוצר את המציאות. אז כאשר עם ישראל שקיבל את התורה, עוסק בתורה ומתחבר אל התורה יש לו כוח יצירתי. אנחנו הולכים בדרכיו של הקדוש ברוך הוא, מה הוא יוצר מה הוא בורא אף אתה בורא. "וְאֵשִׁים דְּבָרֵי בְּפִידָה... לְנִטְעַ שְׁמִיָּם וְלִיִּסְדַּ אֲרָרְךָ" (ישעיהו נא, טז), הקב"ה שם בפנינו את דברי התורה לנטוע שמים וליצור ארץ, יש בנו את הכוח ליצור מציאות. כשאדם מתעלה במדרגות

הקודש, במעלות התורה, הוא נהיה תורה במובן מסוים, וככל שעולה עוד יותר במדרגות, נהיה יותר תורה, וכשהוא נהיה תורה, הוא מקיים את העולם. זה מה שאנחנו לומדים מפרשת בראשית שהקב"ה ברא את עולמו, וענייננו להיות שותפים עם הקב"ה ביצירת העולם. עלינו לדעת את גודל התפקיד של עם ישראל, וגודל התפקיד של כל אחד ואחד, לדעת את גודל מעלת לימוד התורה, כשאדם עוסק בתורה ומתעלה בתורה הוא עוסק ביצירה. הוא יוצר עולם, הוא מקיים את העולם. העולם מתחדש בכל יום תמיד במעשה בראשית על ידי התורה שמופיעה בעולם. אם כן זה ענייננו של ספר בראשית, ספר הבריאה, ללמדנו להיות שותפים בבריאה.

הלימוד מספר בראשית – להיות ישרים

יש עוד שם לספר בראשית - ספר הישר. הנצי"ב, אמנם אתם מכירים את פרושו, אבל חייבים לחזור על הדברים הרבה פעמים. בפתיחתו לספר בראשית אומר כי ספר בראשית נקרא בפי הנביאים ספר הישר כמו שהגמרא במסכת עבודה זרה (כה.) אומרת על שני המקראות, שכתוב בספר יהושע: "הלא היא כתובה על ספר הישר" (יהושע י, יג) וגם בספר שמואל כתוב: "ללמד בני יהודה קשת הנה כתובה על ספר הישר" (שמואל א, ב, יח) מה זה ספר הישר, מפרש ר' יוחנן זה ספר אברהם יצחק ויעקב שנקראו אבותינו בשם ישרים בייחוד ולא בשם צדיקים או חסידים. וגם בלעם אמר: "תמת נפשי מות ישרים" (במדבר כג, י). מסביר הנצי"ב ואומר בפרשת האזינו בפסוק "הצור תמים פעלו כי כל דרכיו משפט אל אמונה ואין ענל צדיק וישר הוא" (דברים לב, ד) על מה הפסוק הזה הולך - אנחנו מזכירים את הפסוק הזה הרבה פעמים, כשיש אסון וצרה אנחנו אומרים: 'הצור תמים פעלו'. אנחנו יודעים שהקב"ה עושה הכול בצדק ובמשפט כי צדיק וישר הוא, "השבח ישר הוא" נאמר להצדיק דין הקב"ה. בחורבן בית שני שהיה דור עיקש ופתלתול, פירשנו שהיו צדיקים וחסידים ועמלי תורה אך לא היו ישרים בהליכות עולמים" - כלומר זה מה שהיה בעת חורבן בית שני. בית שני נחרב לא מפני שהיו עובדי עבודה זרה או מגלי עריות או שופכי דמים אלא מפני שלא היו ישרים. היו צדיקים וחסידים ועמלי תורה אך לא ישרים בהליכות עולמים. "על כן מפני שנאת חנם שבליבם זה את זה, חשדו את מי שנוהג שלא כדעתם ביראת ה' שהוא צדוקי ואפיקורס" - הייתה להם הסתכלות רעה על אחרים. היו צדיקים, קמים בבוקר מתפללים, לומדים תורה, מקיימים מצוות בין אדם למקום ממש בהידורים גדולים, הלכו למקווה וטבלו ש"י טבילות כל פעם, היו עמלי תורה ותלמידי חכמים, אך לא היו להם מידות מתוקנות. היו קנאים, ביקורתיים, מסתכלים בעין רעה אחד על השני ולשם שמיים. כשאדם צדיק והמידות שלו לא מתוקנות, אז הוא רואה חסרונות אצל אחרים ושונא אותם לשם שמיים. הם היו

מסתכלים בעין רעה על כל אחד, רואים את החסרונות שלו, ושונאים אותו לשם שמיים, כי הוא אדם שלא מהדר כמו שהם חושבים שצריכים להדר, הוא לא הולך בדרך הנכונה. אז לשם שמיים הם פוגעים אחד בשני עד כדי שפיכות דמים. חשבוהו לצדוקי ואפיקורס, וצריכים להרוג צדוקים ואפיקורסים "ובאו על ידי זה לידי שפיכות דמים בדרך הפלגה ולכל הרעות שבעולם עד שחרב הבית" - קשה להבין את הדבר הזה, צדיקים, לומדי תורה, חסידים, ובכל זאת מתנהגים כך. כשאדם עושה לשם שמיים זה עוד יותר חזק, אז הוא עושה זאת בכל הכוח, רוצה לעשות הכי טוב לשם שמיים, אז אם יש לו מידות מקולקלות, ויש לו עין רעה, והוא חושד באחרים שהם לא ראויים, הם לייטים מדי, הם ניאו רפורמים, הם מדברים עם הרפורמים וזה מסוכן מאוד, וצריך כמובן לעשות הכול כדי לגנות אותם, לנדות אותם, להחרים אותם לשם שמיים... צריך ראשית כל, להיות ישרים. אם אין ישרות, כל מה שעושים זה הכול עקום.

ועל זה, מסביר הנצי"ב מוולוז'ין שהיה צידוק הדין שהקדוש ברוך הוא ישר ואינו סובל צדיקים כאלו אלא צדיקים שהולכים בדרך הישר גם בהליכות עולם, ולא בעקמומיות אף על פי שהוא לשם שמיים, שזה גורם חורבן הבריאה והריסות יישוב הארץ. זאת אומרת, עין טובה זה הבסיס לישרות לראות את הדברים לא באופן קיצוני וכאילו לשם שמיים. "וזה היה שבח האבות שמלבד שהיו צדיקים וחסידים ואוהבי ה' באופן היותר אפשר, עוד היו ישרים היינו שהתנהגו עם אומות העולם אפילו עובדי אלילים ומכוערים, מכל מקום היו עמם באהבה וחשו לטובתם באשר היא קיום הבריאה".

אנחנו צריכים להבין את הדברים הללו. למה להתנהג יפה עם אומות העולם עובדי אלילים, כמו שאנו רואים "כמה השתטח אברהם אבינו להתפלל על סדום אף על פי שהיה שונא אותם ואת מלכם תכלית השנאה עבור רשעותם, מכל מקום חפץ היה בקיומם" - הנצי"ב מסביר לנו יסוד מאוד גדול, שאנחנו צריכים גם לקחת אותו באופן מעשי. הוא מדבר גם על הדור שלו, שהיו כאלה שרצו לעשות קהילות נפרדות ולהיפרד משאר חלקי הציבור לשם שמיים ולעבוד את ה' יותר בשלמות ודבקות. והוא התנגד לזה מאוד. למה - כי צריך תמיד להסתכל על כל התמונה. גם אם יש אנשים שאולי לא עושים בדיוק כמוך, לא להסתכל על פרט אחד שלא עושים כמוך, ולהפוך את זה לכלל, כאילו הם מקולקלים מכל הצדדים. המציאות היא מורכבת. יש בה חסרונות ויש מעלות. אנחנו צריכים את אומות העולם כי הקיום של העולם קיים על ידי כל העולם כולו. גם עובדי אלילים יש להם חלק ותפקיד בקיומו של עולם. מה שהם עובדי אלילים זה חמור מאוד, אבל סדר קיומו של עולם הוא שכל אחד יש לו התפקיד שלו והתרומה שלו. צריך להסתכל על כל המציאות כולה, וזו

הסתכלות של ישראל. להיות צדיקים וחסידיים זה לא מספיק, צריכים להיות ישרים. האבות היו ישרים. זה מה שאומר לנו הנצי"ב, להסתכל בצורה בריאה לא חולנית, צדיקות חולנית זה דבר לא טוב, חסידות מוגזמת מצומצמת קטנונית היא לא טובה. צריך להיות צדיק וישר - גם צדיק וגם ישר. צריכה להיות הסתכלות רחבה ומקיפה, הסתכלות של עין טובה, לראות גם את הטוב שיש אצל אנשים שלא הכול מושלם בהם.. יש גם טוב וגם לא טוב, את הרע צריך לשנוא ואת הטוב צריך לאהוב. זה מורכב. זה מה שיעקב אומר לבניו: "הָאֶסְפוּ וְאֶגְיְדָה לְכֶם אֶת אֲשֶׁר יִקְרָא אֶתְכֶם בְּאַחֲרֵית הַיָּמִים" (בראשית מט, א) האספו, אם אתם תהיו מחוברים יחד ותהיו מאוחדים אז תבוא הגאולה. הגאולה תלויה באחדות. זה היסוד של הגאולה. לא בצדיקות אלא באחדות. כשעם ישראל יהיה אחד, מחובר כולו ביחד גם עם אלה שלא מושלמים - שאמנם הם לא מושלמים אבל יש להם חוץ מהחסרונות גם מעלות רבות לא רק מעטות - אז ישראל יזכו להשראת שכינה. ואפילו שיש ביניהם עובדי עבודה זרה, אם הם מאוחדים השכינה ביניהם. אם הם נפרדים אין השכינה שורה בתוכם.

ספר הישר – לעבוד את ה' בטבעיות

עסקנו בנקודה של הישרות, להיות ישרים בהליכות עולמים כאבות כדברי הנצי"ב. נוסף את המבט של הרב זצ"ל, הוא מדבר על הישר ועל הכובש. האבות היו ישרים. מה זאת אומרת ישרים בעבודת ה' - הם עבדו את ה' מרצונם לא מתוך שהם מצווים ועושים. הקדוש ברוך הוא לא ציווה את האבות אבל הם עבדו את ה' מפני שהם נמשכו אל ריבונו של עולם ורצו לעשות את רצון ה', והשתדלו לכוון למה שהקדוש ברוך הוא רוצה, וזכו באמת להבין בשכלם האנושי מה רצון ה'. שיכלם התרומם למדרגה אלוקית, והצליחו בחכמתם להבין את רצון ה' וקיימו את כל התורה כולה, מתוך חשק, מתוך רצון פנימי, מתוך בריאות. זאת אומרת, להיות טובים זה דבר בריא זה הטבע של האדם להיות טוב. מידות מקולקלות זה לא מצב בריא, להיות קנאי, להיות גאה, זה חולי, זה לא דבר בריא. טבע של אדם להיות חולה - הטבע זה להיות בריא. התכונות המקולקלות של המידות המקולקלות זה חולי, והאבות היו בריאים לא קנאים לא גאוותנים ונמשכו אל הטוב, וחיפשו מה הכי טוב ונכון וצודק שאפשר לעשות. זה היה הלב שלהם, היו להם בריאות וישרות, הם היו ישרים.

מידת הכובש - זו מידה אחרת. אדם יש לו נטיות לא טובות והוא כובש אותן ודוחק אותן ולא נותן למידות הלא טובות לצאת מן הכוח אל הפועל. המצב הזה הוא מצב שיש בתוכו משהו לא טוב אבל הוא מנצח אותו וכובש אותו. והמידות המקולקלות הן כבושות, המעשים הלא טובים לא נעשים כי הוא כובש אותם. כשאדם מנצח וכובש את יצרו, זה דבר יפה מאד, אבל זה לא המצב האידיאלי. המצב האידיאלי זה שאדם רוצה לעשות דברים טובים, לא

מצב שהוא רוצה לעשות דברים לא טובים וצריך לנצח את רצונו. כשאדם כובש זה לא מצב מושלם כי עכשיו הוא כובש, ומחר יכול להיות אחרת. הנטייה הלא טובה עדיין קיימת בו, ועניינו של האדם ליישר את עצמו ולהיות כזה שרוצה רק לעשות דברים טובים רק לעשות את רצון ה', רק לעשות טוב לבריות ולעולם, להיות טוב.

האבות היו ישרים, ובדור שלנו, הקדוש ברוך הוא משיב לב אבות על בנים ולב בנים על אבותם (על פי מלאכי ג, כד). זה עניינו של הדור שלנו, דור הגאולה. כשבאים לארץ ישראל זוכים לקדושת ארץ ישראל, לבריאות הטבעית, לחיות בארץ ישראל זה לחיות בבית, לחיות במקום הטבעי של עם ישראל, ואז יכולים לעבוד את ה' בישירות ובטבעיות. עבודת ה' בישרות, פירושו של דבר, לגלות את הטוב הפנימי שלנו, לא בדרך של התגברות אלא להפוך את היצר הרע ליצר טוב, שכל היצרים יהיו טובים ונוטים לעבוד את ה' בכל לבבנו ובכל נפשנו, להיות כמו האבות.

בשביל זה היה צריך את ספר בראשית. לראות את מעשי האבות ומהם ללמוד, זה יסוד המידות, שהן יסוד למצוות. דרך ארץ קדמה לתורה, והאבות מופיעים ומראים לנו דרך ארץ, את המידות הישרות והטובות, את עבודת ה' הטבעית, ומתוך כך אנחנו באים לקבלת עול מלכות שמיים ועול מצוות בספר שמות. הקדוש ברוך הוא מקרב אותנו אליו ומצווה אותנו, והמגמה שלנו היא שמה שה' מצווה, יהיה גם מה שאנחנו רוצים, שיהיה תיאום בין החיוב שלנו ובין הרצון שלנו ואז אנחנו מושלמים מכל הצדדים. כי מצד אחד גדול המצווה ועושה, ומצד שני אנחנו בעצמנו רוצים לעשות. כשאנחנו גם מצוים וגם עושים מרצון, זה המצב האידיאלי שאליו אנחנו שואפים להגיע, שנזכה בעזרת השם להתקדם בדרך הזאת.

השיחה נמסרה בשנת התשפ"ג

לקבלת שיחה שבועית במייל או בווטסאפ,

שלחו הודעה לכתובת bogrim@yeshiva.org.il, או למספר 0547881227

ניתן לצפות בשיחה באתר ישיבה - www.yeshiva.org.il

השיחה השבועית משודרת בשידור חי במוצאי שבת, כשעה לאחר צאת השבת

ניתן להאזין בשידור חי גם דרך חיוג לטלפון 02-6643149 שלוחה 11

